

Propozycja wycieczki szkolnej dla uczniów liceów ogólnokształcących i techników.

Witold Pronobis

W związku z wprowadzoną reformą kształcenia młodzieży w szkołach ponadpodstawowych, proponujemy wzięcie pod uwagę niżej przedstawionej propozycji zorganizowania dla uczniów jedno – dwu -, lub nawet trzydniowej wycieczki do obecnej stolicy Niemiec – Berlina.

Poznanie tego miasta w aspekcie jego niezwyklej przeszłości, tak blisko powiązanej z losami Polski, będzie szczególną okazją by uczący się dopiero historii młodzi ludzie potrafili lepiej zrozumieć skomplikowane dzieje własnej ojczyzny. Żadne bowiem inne miejsce na świecie tak bardzo nie wpłynęło na losy Polaków, jak właśnie Berlin! Do tej pory większość szkolnych wycieczek z Polski przyjeżdżała tutaj by skorzystać z położonego w niewielkiej odległości ośrodka wodnych atrakcji, zwanego „Tropikalną Wyspą”. Ewentualne zwiedzanie miasta, o ile miało miejsce, realizowano poniekąd „przy okazji”, ograniczając się zwykle do mało „berlińskich” atrakcji, jak „gabinet figur woskowych” (Madame Tussauds), czy skądinąd do interesującego oceanarium (AquaDom & SEA LIFE) przy Spandauerstrasse...

Tymczasem, na tym etapie kształcenia należałoby dać młodzieży możliwość dużo bardziej dokładnego przyjrzenia się niemieckiej stolicy. Należy jej pokazać istniejące tutaj historyczne muzea (jak choćby słynny „Pergamon”, „Stare Muzeum”, zamek „Charlottenburg”...), ślady po rządach władających Prusami Hohenzollernów – autorów unicestwienia naszego kraju w końcu XVIII wieku, czy ponurych pozostałości po nazistowskiej III Rzeszy, skąd m.in. wyszły rozkazy wymordowania milionów europejskich Żydów. Bardzo wiele prawdy o komunistycznym okresie dziejów tej części Niemiec opowiedzą pozostałości berlińskiego muru – świadectwa okresu, gdy miasto stało się symbolem „zimnej wojny”...

Z całą pewnością mało sensowne byłoby zwiedzanie Berlina bez, w miarę możliwości, pogłębionej znajomości historii. Stąd wg. mnie konieczne jest poprzedzenie wyprawy zajęciami przygotowawczymi, które poprowadzić powinni nauczyciele przygotowujący całą wyprawę, zarówno pod względem technicznym, jak i merytorycznym.

Pragnąc pomóc Państwu na tym ważnym etapie pracy z przyszłymi uczestnikami wyjazdu (czyli w okresie poprzedzającym wycieczkę), chcielibyśmy zaproponować, poza zamieszczonym poniżej projektem konspektu **dla nauczycieli**, także specjalną stronę internetową z umieszczonymi tam tekstami, które będzie można wykorzystać, przygotowując uczniów do aktywnego i efektywnego zwiedzania:

www.witoldpronobis.pl

W wycieczce, jako współorganizatorzy i opiekunowie, powinni wziąć udział nauczyciele historii, języka niemieckiego i geografii. Poniższy konspekt uwzględnia bowiem cele dydaktyczne i wychowawcze, realizowane w ramach tych trzech przedmiotów. Zapoznanie wychowanków już w czasie przygotowań z celami podejmowanych działań, realizowanymi później w czasie trwania wycieczki, wpłynie korzystnie na ich motywację i aktywność. Przede wszystkim jednak pomoże poznawać Berlin bardziej świadomie i z pełniejszym zrozumieniem jego wpływu na dzieje Polski i Europy.

Co uwzględnić w naszym programie zwiedzania Berlina. Zależy to przede wszystkim od czasu jaki przeznaczymy na pobyt w tym mieście. Oto miejsca jakie powinniśmy wziąć pod uwagę: East Side Gallery (największa na świecie galeria obrazów na świeżym powietrzu), stworzona przez artystów z całego świata na fragmencie Muru Berlińskiego), „Ścieżkę pamięci muru berlińskiego” przy Bernauerstrasse; wraz z muzeum powstania berlińskiego 1953 r.; Reichstag (czyli historyczną siedzibę parlamentu Rzeszy, dzisiaj Bundestagu), Bramę Brandenburską, pomnik „Pomordowanych Żydów Europy” z muzeum Holokaustu, Plac Poczdamski, uwzględnić tzw. „Topografię Terroru”, zlokalizowaną w miejscu budynków, które były siedzibami Głównego Urzędu Bezpieczeństwa Rzeszy, centrali Gestapo i SS, czyli głównych narzędzi represji w polityce hitlerowskich Niemiec; Checkpoint Charlie – w okresie zimnej wojny jedno z najbardziej znanych przejść granicznych między stolicą NRD a Berlinem Zachodnim, katedrę berlińską, zamek Hohenzollernów oraz „wyspę muzeów” wraz z dokładnym zwiedzeniem przynajmniej „Pergamonu”. Gendarmenmarkt - plac uchodzący za najpiękniejszy plac Berlina z Konzerthaus (dawny Schauspielhaus), oraz dwoma budowlami Deutscher Dom i Französischer Dom; wzniesioną w pobliżu katolicką katedrę św. Jadwigi, konsekrowaną w 1750 r. przez biskupa Ignacego Krasickiego: „Kościół Pamięci Cesarza Wilhelma” na Breitscheidplatz, w pobliżu ulicy Kurfürstendamm i Bahnhof Zoo w dzielnicy Charlottenburg oraz wzniesiony w czasach Hitlera - stadion olimpijski, gdzie w 1936 r. odbyła się pamiętna olimpiada,

W przypadku wycieczek 2. lub 3. dniowych zalecalibyśmy też odwiedzenie Poczdamu, bezpośrednio stykającego się z Berlinem. Tutaj zaś: uwzględnić: Most Glienicke (Glienicker Brücke), na rzece Haweli gdzie do 1989 r. przebiegała granica pomiędzy Berlinem Zachodnim a NRD. W czasie zimnej wojny Związek Radziecki i Stany Zjednoczone trzykrotnie wykorzystały ten most do wymiany pojmanych szpiegów. Z tego powodu został on nazwany przez dziennikarzy "mostem szpiegów"; Pałac Cecilienhof, zbudowany dla następcy tronu Wilhelma Hohenzollerna i jego małżonki Cecylii. Latem 1945 r. obradowali tam uczestnicy konferencji poczdamskiej: Winston Churchill, Harry Truman i Józef Stalin; Belweder na wzgórzu Pfingstberg; kolonię rosyjską Alexandrowka; Palace i park Sanssouci.

I. Faza przygotowawcza - praca z uczniami przed wyjazdem do Berlina.

1. cele merytoryczne - 3 godziny lekcyjne:

a/ geograficzne:

- a1/ uczniowie zapoznają się z trasą i szczegółowym planem wycieczki.
- a2/ Pokazanie miejsca Brandenburgii na mapie Europy i położenie Berlina. Liczba ludności, obszar, podział administracyjny.
- a3/ Warunki geograficzne ziem stanowiących dzisiaj Brandenburgię i Berlin (rzeki i jeziora na obszarze miasta); sieć dróg krajowych (np. Bundesstrasse 1) i autostrad wiodących z Polski do Berlina (A11 ze Szczecina, A12 z kierunku Poznania, A13 z kierunku Wrocławia; wielka obwodnica berlińska, czyli A10).

b/ historyczne. Berlin z początkiem XV w. stało się stolicą elektoratu Brandenburgii, później królestwa brandenbursko-pruskiego (po przyłączeniu ziem byłego państwa krzyżackiego, czyli późniejszych Prus Książęcych) i królestwa Prus (by połączyć się terytorialnie z Prusami Książęcymi zainicjowały one rozbiory Polski). Następnie Berlin stał się stolicą tzw. II Rzeszy, a po jej

upadku w 1918 r. „Republiki Weimarskiej”, wreszcie hitlerowskiej III Rzeszy. Po wojnie zostały podzielone na tzw. „Berlin zachodni” i Berlin - stolicę Niemieckiej Republiki Demokratycznej.

b1/ uświadomienie uczniom miejsca Berlina i Brandenburgii na mapie politycznej IX i X-wiecznej Europy, czyli obszarów zasiedlonych wówczas ludnością słowiańską (tzw. Słowianie Połabscy); podporządkowanie ówczesnej Marchii Północnej (czyli Brandenburgii), księstwu saksońskiemu, a później tzw. I Rzeszy Niemieckiej (zwanej *Świętym Cesarstwem Rzymskim Narodu Niemieckiego*); przejście w XV w. Brandenburgii w postaci „elektoratu” przez ród Hohenzollernów, powstanie w pocz. XVIII w. Królestwa Pruskiego; po koronacji w Królewcu elektora brandenburskiego Fryderyka III Hohenzollerna; połączenie państw niemieckich w II Rzesze Niemiecką pod przewodnictwem Prus w 1871 r. i jej upadek po klęsce w I wojnie światowej; szalone lata dwudzieste i objęcie władzy w Berlinie przez Hitlera w 1933 r. Berlin w czasie wojny (codzienne bombardowania od 1942 r.; wywózka Żydów berlińskich do miejsc straceń; Kinderlandverschickung /KLV/), upadek III Rzeszy i podział Berlina – rozdzielonego w 1961 r. (do 1989 r.) betonowym murem.

b2/ Przyczyna dramatu Polski, czyli naiwność władców Rzeczypospolitej w połączeniu z przebiegłością i sprytem brandenburskich Hohenzollernów; od Państwa Krzyżackiego do włączonej w granice Brandenburgii Prowincji Prusy Wschodnie, skutkującego utratą niepodległości (rozbiory), zaś w 1939 najazdem i okupacją ziem polskich.

c/ językowe:

Analiza *znaczeniowa* słów „Reichstag i Bundestag”. Staat i Land. Reich i Bund. Nazwy: *Deutschland* (od starogermańskiego słowa „diutisc”), *Niemcy* (z polskiego), *Alemania* (z hiszpańskiego) *Allemagne* (z francuskiego), *Tedeschi* (z włoskiego), *Germany* (z angielskiego), *Saksa* (z fińskiego).

2. cele wychowawcze:

- wskazanie, jak po zjednoczeniu Niemiec, upadku „muru” i wspólnej obecności w Unii Europejskiej zmieniły się wzajemne polsko-niemieckie stosunki.
- denazyfikacja (po zakończeniu wojny) i dekomunizacja (po upadku „muru”)
- uświadomienie uczniom jak bardzo obecny Berlin jest przykładem tolerancji wobec obcokrajowców (którzy stanowią niemal połowę populacji miasta), a także wobec innych orientacji seksualnych.

II. Faza - wycieczka do Berlina.

Realizacja celów podczas trwania wycieczki, które z naszą współpracą, będzie realizował licencjonowany przewodnik po Berlinie i Poczdamie, dr Witold Pronobis, autor licznych książek historycznych (m.in. podręcznika „Polska i świat w XX w.” i książek dotyczących Berlina: „Zrozumieć Berlin” i „Sprewą po centrum Berlina”)

1. cele merytoryczne:

a/ geograficzne:

a1/ zbliżając się do Berlina zwracamy uwagę na przyrodniczą charakterystykę doliny Odry wraz z jej starorzeczami i zalewowymi łąkami oraz znaczne obszary leśne (głównie lasów łągowych). Zbocza doliny Odry porastają lasy mieszane. Tereny, przez które przejeżdżamy, to fragment „Niziny Północnoniemieckiej” z licznymi jeziorami. Przypominamy uczniom główne rzeki przepływające przez Berlin (Szprewa, Dhame i Hawela) oraz ponad 60 jezior, wśród tych ostatnich ogromne Mügelsee, Wannsee, Schlachtensee, Tegelersee, Plötzensee...

a2/ dzięki wiedzy uzyskanej przez uczniów w trakcie przygotowań, oczekujemy wymienienia nazw autostrad, którymi się poruszamy, jadąc do Berlina (np. jeśli zbliżamy się od strony Poznania będzie to A12, następnie A10 aż do Schönefelderkreuz i dalej A113 do małej obwodnicy (Ring) – czyli A100 – już w centrum Berlina.

b/ historyczne:

b1/ Historyczne treści dotyczące miasta, by mogły być lepiej zrozumiane, będą przekazywane wówczas, gdy tłem będą konkretne zabytkowe obiekty (np. o wojnie 7-letniej opowiemy przy Bramie Brandenburskiej, o losie berlińskich Żydów przy Muzeum Żydowskim Liebeskinda, lub zwiedzając dzielnicę żydowską *Spandauer Vorstadt; o rządach Hitlera - w okolicach dawnej siedziby centrali gestapo i SS, czyli tzw. „Topografii terroru” itd.)*

b2/ Innym sposobem poznawania historii miasta będzie realizacja przez uczniów różnych zadań (nazywanych tutaj „gry uliczne”). Będziemy ich zachęcać do aktywności, np. w pobliżu pozostałości po „berlińskim murze” - polecając odszukiwanie licznych, umieszczonych w chodniku lub jezdni tzw. „*Ereignis Zeichen*” (czyli wydarzeń z tamtego okresu), którymi zaznaczono miejsca udanych lub nieudanych ucieczek, czy np. odszukiwanie polskich nazwisk na tzw. „ścianie śmierci”, zawierającej zdjęcia śmiertelnych ofiar „muru”. Podobnie przy podejmowanych próbach odszukiwania przez młodzież licznych w Berlinie tzw. „*Stolpersteine*” – miedzianych płytek z nazwiskami berlińskich ofiar holokaustu, umieszczanych przed kamienicami, w których mieszkali Żydzi przed wywiezieniem ich na śmierć...

c/ językowe. Podczas zwiedzania będziemy mieli bezpośrednią styczność z językiem niemieckim, zarówno z żywym językiem jak i napisami. Uczniowie uczący się niemieckiego będą mieli możliwość konfrontacji swojej językowej wiedzy, wyniesionej z lekcji.

2. cele wychowawcze:

- postawienie zadań w postaci prośby do uczestników o fotograficzną dokumentację najciekawszych spostrzeżeń dotyczących zjawisk, zachowań, rozwiązań itp. dostrzeżonych w Berlinie, które bądź zasługują na potępienie, lub odwrotnie uznają oni za ciekawe i pożyteczne...

- wykorzystując liczne dostrzeżone podczas zwiedzania przykłady w postaci pozostałości po okresie hitleryzmu, będziemy starali się wykazywać zło i niebezpieczeństwo, jakie niósł ze sobą

nazizm (a dzisiaj nacjonalizm). Z drugiej strony pokażemy liczne przykłady wskazujące na obecne otwarcie Berlina i berlińczyków na internacjonalizm, tolerancję, integrację i wielokulturowość (generalnie dobre współżycie licznych w Berlinie mniejszości narodowych i najróżniejsze inicjatywy pozwalające na swobodne kultywowanie przez te grupy własnej kultury i zwyczajów (popularna berlińska rozgłośnia radiowa „*multi-kulti*”, „*Love-parade Berlin*”, czy berliński „festiwal kultur”, organizowany tutaj od ponad 20 lat w weekend Zielonych Świątek (znaczny procent mieszkańców Berlina pochodzi z odległych regionów świata, reprezentując ogromny wachlarz różnorodnych tradycji). Aktywny udział w licznych imprezach i zabawach bierze około miliona osób wszystkich grup wiekowych. „Karnawał Kultur” odzwierciedla różnorodność Berlina, jak żadne inne wydarzenie.

xxx

Podsumowanie wycieczki (1 godzina lekcyjna), dokonamy już w klasie, w nieodległym okresie od powrotu z wycieczki. Lekcje poświęcimy na podzielenie się przez uczniów wrażeniami i przedstawienie efektów (w postaci fotografii interesujących obiektów), w ramach zadań postawionych w przededniu wyjazdu do Berlina.